

УДК 796
DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-2-02>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

Коваленко Ю. О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-0827-9371
visnik_znu@ukr.net*

Парій С. Б.

*старший викладач кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-4246-6699
svetusikznutmfkit@gmail.com*

Конох А. П.

*професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-9719-0418
konoch105@ukr.net*

Соколова Л. О.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри фармації та технології органічних речовин,
завідувач кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я
Український державний хіміко-технологічний університет
пр. Гагаріна, 8, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0003-1996-3539
sokolovalina18@gmail.com*

Ключові слова:
*студенти, професійні
компетентності, нова
українська школа,
майбутній вчитель
фізичної культури.*

У результаті теоретичного аналізу наукової літератури виявлено, що державна освітня політика розпочала процеси реформування шкільної освіти і має нові програми з фізичної культури для учнів початкових класів та середнього шкільного віку уже декілька років. Проте проблема постає з іншого боку – це компетентність учителів фізичної культури. Потрібне миттєве реагування закладів вищої освіти щодо перегляду змісту освітнього процесу, починаючи з приведення у відповідність змісту освітньо-професійних програм підготовки учителів фізичної культури і закінчуючи організацією самого процесу навчання студентів. Відповідно до Концепції «Нової української школи» головною навичкою дітей є їхнє вміння використовувати набуті знання та вміння, отримані в процесі навчання, для вирішення повсякденних проблем і життєвих ситуацій, а заняття фізичною культурою повинні увійти до звички учня. Отже, вимоги до професійних умінь та навичок студентів набувають

нового наповнення і потребують розгляду з іншого боку. Практична діяльність викладачів закладу вищої освіти вказує на необхідність перш за все повернути престиж професії вчителя фізичної культури. Тож підвищення мотиваційної складової професійної компетентності студентів має бути першочерговим завданням вищої школи. Базисом щодо реалізації Концепції НУШ має бути сформованість у майбутніх учителів фізичної культури також рефлексивної компетентності.

У дослідженні здійснено спробу окреслити основні напрями змін у змісті професійної освіти майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти фізкультурного профілю у поєднанні з викликами Нової української школи. Подано деякі аспекти практичного досвіду формування у студентів відповідних до змін компетентностей в рамках вивчення освітньої компоненти «Вступ до спеціальності і техніка безпеки». Важливим щодо змін в освіті вважаємо формування в студентів соціальних навичок (soft skills), перш за все це креативність, робота в команді, критичне мислення, взаємодія з людьми, лідерство. Ці навички є прогресивними в сучасному життєвому просторі.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING THE COURSE ‘INTRODUCTION TO THE SPECIALTY’

Kovalenko Yu. O.

PhD (Pedagogy),

Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports

Zaporizhzhia National University

Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0002-0827-9371

visnik_znu@ukr.net

Parii S. B.

Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports

Zaporizhzhia National University

Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0002-4246-6699

svetusikznutmfkit@gmail.com

Konoch A. P.

Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports

Zaporizhzhia National University

Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0001-9719-0418

konoch105@ukr.net

Sokolova L. O.

Candidate of Technical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pharmacy and Technology of Organic Substance,

Head of the Department of Physical Education Sports and Health

Ukrainian State University of Chemical Technology

Gagarin ave., 8, Dnipro, Ukraine

orcid.org/0000-0003-1996-3539

sokolovalina18@gmail.com

Key words: *students, professional competences, new Ukrainian school, future physical education teacher.*

As a result of the theoretical analysis of the scientific literature, it was found that the state educational policy has started the process of reforming school education and has had new physical education programs for students of primary and secondary school age for several years. However, the problem arises from the other side, it is the competence of physical education teachers. An immediate reaction of higher education institutions is required regarding the revision of the content of the educational process, starting with bringing the content of educational and professional programs for the training of physical culture teachers into compliance and ending with the organization of the student training process itself. According to the Concept of the 'New Ukrainian School', the main skill of children is their ability to use the acquired knowledge and skills acquired in the process of learning to solve everyday problems and life situations, and physical education should become a student's habit. Therefore, the requirements for professional abilities and skills of students acquire a new meaning and require consideration from another angle. The practical activity of the teachers of the institution of higher education indicates the need, first of all, to restore the prestige of the profession of physical culture teacher. Therefore, increasing the motivational component of students' professional competence should be the primary task of higher education. The basis for the implementation of the NUS Concept should be the formation of reflective competence in future teachers of physical education.

In the study, an attempt was made to outline the main directions of changes in the content of the professional education of future teachers of physical culture in the institution of higher education of the physical culture profile in combination with the challenges of the New Ukrainian School. Some aspects of the practical experience of students' formation of competences corresponding to the changes in the framework of the study of the educational component 'Introduction to the specialty and safety technology' are presented. We consider the formation of social skills (soft skills) in students to be important for changes in education, primarily creativity, teamwork, critical thinking, interaction with people, and leadership. These skills are progressive in today's living space.

Постановка проблеми. Здоров'я дітей – основна цінність суспільства, бо саме діти визначають майбутнє кожної країни, зокрема успішний економічний, духовний та науковий розвиток, рівень культурного життя. Відомий факт, що нація, що не турбується про здоров'я своїх дітей, приречена на вимирання.

Розпочате ще до військових дій реформування та модернізація сучасної освіти України в напрямі інтеграції в Європейський освітній простір має реалізувати основну мету галузі фізичної культури – гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом.

У контексті Концепції «Нової української школи» (2016 р.) школа має навчити дітей використовувати знання і вміння, отримані в процесі навчання, для вирішення повсякденних проблем

і життєвих ситуацій, що відповідає Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р.), тому заняття фізичною культурою повинні увійти до звички учня.

Отже, потрібні конструктивні думки, а також конструктивні дії, що сприятимуть удосконаленню української школи на засадах соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку й конкурентоспроможності. Для того, щоб відповідати сучасним викликам, освіта має бути інноваційною, йти попереду тих вимог, які суспільство поставить перед особистістю вже через декілька років. До яких викликів треба бути готовими.

Реалізація вищезазначеного не може здійснюватися без внесення термінових змін у зміст фахової підготовки учителів фізичної культури в закладах вищої освіти.

Тож завдання вищих навчальних закладів фізкультурного профілю надати майбутнім учителям фізичної культури той фундамент новітніх умінь та навичок, або комплекс компетентностей, що

мав би суттєвий вплив на ефективність освітнього процесу учнів і докорінно змінив систему фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах середньої освіти відповідно вимог нової української школи.

У зв'язку з вищевикладеним **метою дослідження** було визначити вектор змін у змісті професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в закладах вищої освіти з урахуванням реформ в освітній галузі загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Отже, у 2019 році розпочалася реформа української школи, яка досі триває. Нова українська школа докорінно змінює свій зміст і того самого вимагає від закладів вищої освіти, що готують фахівців для реалізації цих завдань. Тому оновлення змісту освіти підготовки вчителів фізичної культури має вирішуватися негайно і також докорінно.

Це стосується і переорієнтації змісту курсів, що забезпечують формування компетентностей студентів спроможних якісно організувати фізкультурно-оздоровчу роботу з дітьми шкільного віку, так і організації самого навчального процесу у виші з урахуванням потреб студентів, як покоління дітей цифрового формату.

Перш за все інноваційність змін і в шкільній освіті і в закладах вищої освіти повинна враховувати особливості дітей Нового покоління, розуміння самої наявності таких дітей, основні риси яких будуть оновлені вже в 2025 року. Згідно з теорією поколінь, покоління «нове покоління» мають відповідні особливості та відрізняються від попередніх поколінь. Тому зміст існуючих методик треба змінювати відповідно особливостей сучасних дітей.

Наукові дослідження вказують на те, що вчені ще невпевнено характеризують риси цього покоління, але найбільш притаманні і яскраві вони вже виокремили:

- швидкість сприйняття. Діти-альфа блискучо сканують текстовий і графічний контент, поглинають рекордно велику кількість даних за добу (у порівнянні з попередніми поколіннями людей);

- для них інтернет, інтернет-ресурси, інтернет-ком'юніті – це життя з перших днів. Щойно вони починають розмовляти вони стають самостійними учасниками цього процесу спілкування;

- більшість з них ведуть сидячий спосіб життя, тому формування навички у систематичних заняттях фізичною культурою першочергове завдання освіти має бути;

- вони більш врівноважені, не агресивні, більш ерудовані, і тому не терплять нав'язувань своїх правил, авторитарний підхід до спілкування з ними, потребують спілкування на рівних, поважають довіру до їх досвіду та вмілості.

- для них характерне кліпове мислення та кліпова пам'ять, з приводу чого концентрація уваги на чомусь від 5 до 1 секунди. Але вони добре пораються з декількома завданнями одночасно, якщо їм це цікаво і необхідно;

- вони живуть в декількох вимірах. Ці діти зітнуть межу між життям і віртуального всесвіту остаточно. Нинішнє молоде покоління буде застосовувати технології скрізь – для навчання, подорожей, відпочинку, розваги. Віртуальна реальність стане повноцінним продовженням біологічного життя. Вираз «Перестань сидіти в інтернеті» втратить сенс – неможливо відмовитися від частини своєї ідентичності;

- емоційна бідність. Скорочення реальних контактів з людьми робить набір почуттів мізерним: діти покоління альфа спрощують спектр емоцій, не вміють їх висловлювати. Міміка, жести теж стають менш яскравими: цифрова реальність вчить спостерігати за чужими переживаннями, а не демонструвати власні;

- улюблений формат трансляції – картинка. Без тексту або з незначною кількістю тексту.

Тож постає питання, як навчити майбутніх фахівців фізичної культури і спорту спілкуватися та працювати з такими дітьми нового покоління, і має бути підґрунтям змін освітнього процесу на всіх рівнях.

Маємо також усвідомити, що сучасна освіта в епоху новітніх технологій – це постійні виклики для викладачів. Нині вчитель – не тільки вихователь нової людини, а й сам безупинний учень. Освіта впродовж життя дозволяє розвиватись та постійно змінюватись, знаходити нові підходи та практики.

Важливим щодо змін в освіті вважаємо формування в студентів соціальних навичок (soft skills): креативності, роботі в команді, критичне мислення, взаємодія з людьми, лідерству. Це повинно здійснюватися в межах традиційних форм лекційних, семінарських занять, самостійної роботи студентів, але із застосуванням сучасних методів і прийомів навчання. Це може бути і проблемний діалог, і творчі завдання, і робота в групі, і метод кейсів, і мозковий штурм, і складання інтелектуальних карт уроків фізичної культури тощо.

Відповідно завдань фізичного виховання учнівської молоді сьогодення потребує орієнтації підготовки учителів фізичної культури на формування в них умінь здійснювати таке:

- вироблення і реалізацію якісно нової, особистісно і компетентісно обґрунтованої основи до підходу збереження і підтримки інтелектуальної та фізичної індивідуальності школярів та молоді на всіх етапах навчання врахуванням особливостей їх рухового і психофізичного розвитку;

- створення освітнього середовища, яке стимулює фізично рухову активність особистості та її організацію відповідно до вікової та психофізичної специфіки розвитку організму;

– інтенсивне включення в освітній процес школи можливостей для додаткових форм фізичного виховання;

– створення умов і механізмів фізичного виховання для занять різної спрямованості за інтересами;

– формування стійкості до асоціальних впливів щодо виникнення шкідливих звичок і неадекватних видів поведінки.

Відповідно до вимог Концепції Нової української школи результативність навчання учнів учителем фізичної культури повинно виражатися в такому:

– регулярно практикувати фізичну діяльність;

– демонструвати рухові вміння і навички з фізичної культури, використовувати їх у різних життєвих ситуаціях;

– обирати, створювати і застосовувати індивідуальні фізкультурно-оздоровчі програми для фізичного вдосконалення та здоров'я;

– розвивати здатність до самооцінювання фізичного стану;

– керуватися правилами чесної гри, уміти боротись, вигравати і програвати;

– усвідомлювати значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії.

Вкрай необхідним є формування в студентів не лише знань свого предмету вивчення, а саме поглиблена обізнаність з питань сучасної психології, логіки, педагогіки, постійного оновлення змісту навчання з урахуванням зниженої тривалості концентрації дитини на матеріалі.

О.П. Аксьонова [1] ще у далекому 2011 році зазначала, що її «багаторічний досвід роботи з фізичного виховання дітей різних вікових категорій дозволяє їй з упевненістю казати, що негативні явища, які пов'язані з дитячим здоров'ям та життям, будуть продовжуватися до тих пір, доки кардинально не зміниться методика фізичного виховання в освітніх установах усіх типів. Перш за все йдеться про урочну форму роботи».

Тому ми акцентуємо особливу увагу в підготовці майбутніх учителів фізичної культури на формуванні в них компетентності організації та проведення саме цієї основної форми фізичного виховання учнів.

Усі перераховані вище напрями змін у професійній підготовці враховано нами і окреслено в змісті вивчення студентами освітньої компоненти «Вступ до спеціальності».

Нами виділено деякі основні зміни в шкільній та вищій освіті, але це не вичерпує усі питання. Наші твердження це заклик до початку діалогу в цьому напрямі і окреслення їх з точки зору наукового підходу.

Висновки. Зазначені проблемні питання мають вирішення, тож співпраця науковців у цьому напрямі сприятиме якісній підготовці фахівця, майбутнього нового вчителя фізичної культури, який спроможний реалізовувати свій особистісний потенціал упродовж життя, так і потенціал сучасного Нового покоління українських дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
2. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки учителів фізичного виховання : монографія. Львів : Піраміда, 2016. 652 с.
3. Чиженок Т. М., Коваленко Ю. О. Професійна майстерність учителя фізичної культури : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фізична культура і спорт» освітньо-професійної програми «Фізичне виховання». Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 109 с.
4. Коваленко Ю.О. Вступ до спеціальності «Фізичне виховання» : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 65 с.

REFERENCES

1. Bezcopylnyi O. O. (2020). *Pidhotovka maybutnikh uchyteliv fizychnoyi kul'tury do zdorov'yazberezhuval'noyi diyal'nosti v osnovniy shkoli: teoriya ta metodyka : monohrafiya*. [Preparation of future physical education teachers for health-preserving activities in primary school: theory and methodology: monograph]. Cherkasy : CHNU im. B. Khmel'nyts'koho. 552 s.
2. Stepanchenko N. I. (2016). *Systema profesynoyi pidhotovky uchyteliv fizychnoho vykhovannya* [System of professional training of physical education teachers : monograph] : monohrafiya. L'viv : Piramida. 652 s.
3. Chyzenok T. M., Kovalenko YU. O. *Profesiyna maysternist' uchytelya fizychnoyi kul'tury : navchal'nyy posibnyk dlya zdobuvachiv stupenya vyshchoyi osvity bakalavra spetsial'nosti «Fizychna kul'tura i sport» osvitno-profesiynoyi prohramy «Fizychno vykhovannya»* [Professional skill of the teacher of physical culture: a study guide for higher education degree holders bachelor's degree in the specialty 'Physical culture and sport' of the educational and professional program «Physical education»]. Zaporizhzhya : ZNU. 109 s.
4. Kovalenko YU. O. (2020). *Vstup do spetsial'nosti «Fizychno vykhovannya»* [Introduction to the specialty «Physical education»] : navchal'nyy posibnyk. Zaporizhzhya : ZNU. 65 s.